

Mocną stroną edytorów książki (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego i Jarosław Warylewski) jest szata graficzna. Publikacja została wydana na dobrym papierze oraz w twardej okładce, prezentuje się więc okazale i estetycznie.

Wreszcie trzeba i to podkreślić, że książka została starannie zredagowana (nieliczne literówki nie mają wpływu na jej ogólny ogład i odbiór).

Reasumując, należy stwierdzić, że ogrom informacji, jaki zawiera książka J. Warylewskiego, podany został jasno i przystępnie. Dobrze dobrany materiał ilustracyjny, tabele i wykresy oraz szata graficzna godna wymogów XXI w. czynią to dzieło instruktywnym i pouczającym. Mamy zatem do czynienia z publikacją bardzo ambitną i potrzebną – otwierającą nowe horyzonty.

JÓZEF WŁODARSKI (Gdańsk)

Franciszek Longchamps de Bérier, Marek Zubik, *Konstytucja Watykanu*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2008, ss. 112

Problematyka sytuacji prawnej Państwa Miasta Watykan, jego ustroju i relacji ze Stolicą Apostolską, wciąż stanowi przedmiot zainteresowania badaczy, mimo iż od powołania do życia Państwa Miasta Watykan minęło już niemal 80 lat. Publikacja, która pojawiła się w 2008 r. zatytułowana *Konstytucja Watykanu* stara się przybliżyć i wyjaśnić te zagadnienia. Autorzy książki, Franciszek Longchamps de Bérier oraz Marek Zubik, wybrane przez siebie akty prawne, dotyczące omawianego tematu, przełożyli na język polski i opatrzyli obszernym wstępem. Na początku zaznaczają, że w swej pracy zrezygnowali z szerokiego zaprezentowania kwestii podmiotowości międzynarodowej Państwa Miasta Watykan, a także duchowego aspektu jego funkcjonowania. Publikacja składa się z trzech części. Przedmiotem pierwszej z nich, wstępu, jest przedstawienie materii znajdującej się w dołączonych aktach normatywnych. Rozpoczynając od przybliżenia czytelnikowi terminologii związanej z tematyką książki, autorzy zapoznają odbiorcę z krótką historią papieżstwa, problematyką zagadnień ustrojowych Państwa Miasta Watykan oraz charakterystyką zbioru aktów normatywnych, które stanowią część drugą publikacji. Wśród wspomnianych dokumentów znalazła się Ustawa zasadnicza Państwa Miasta Watykan z 26 listopada 2000 r. będąca bazą dla rozważań podejmowanych w książce. Natomiast część trzecią stanowi *Aneks*, w którym autorzy prezentują akty prawne odnoszące się w głównej mierze do Stolicy Apostolskiej.

Na wstępie warto podkreślić, iż autorzy z wielką konsekwencją posługują się przy opisywaniu dziejów i ustroju tworu prawnego, który powstał w 1929 r., sformułowaniem Państwo Miasto Watykan. Argumentują to poprawnością terminologiczną, gdyż jak twierdzą, nazwa ta najbliższa jest oryginalnej. Wychodząc od rozważań terminologicznych, książka prowadzi czytelnika przez wieki historii chrześcijaństwa, papieżstwa, powstałego w VIII w. Państwa Kościelnego, aż po narodziny Państwa Miasta Watykan. Autorzy zaznaczają, iż rys historyczny jest niezbędny dla prawidłowego zrozumienia zasad funkcjonowania papieżstwa w dzisiejszej postaci. Jak się wydaje, autorzy trafnie skonstatowali, że związek Państwa Miasta Watykan i Stolicy Apostolskiej jest niezaprzeczalny, a różnice pomiędzy tymi podmiotami uwidaczniają się szczególnie podczas wakatu Stolicy Świętej. Wówczas decyzje Stolicy Apostolskiej nabierają charakteru tymczasowego, podczas gdy Państwo właściwie nie odczuwa znaczącej różnicy w funkcjonowaniu. Publikacja przybliży zasady sprawowania przez papieża władzy w Państwie, począwszy od roku 1929 poprzez cały wiek XX. W tym względzie autorzy zwracają szczególną

uwagę na odejście od modelu władzy opierającej się na rządzeniu jednoosobowym w kierunku kolegialnej administracji, w której udział świeckich urzędników jest niewielki.

Ważne miejsce w prezentowanej książce zajmuje omówienie Ustawy zasadniczej Państwa Miasta Watykan z 26 listopada 2000 r. oraz wskazanie na rozwiązania ustrojowe, jakie ona wprowadziła. Wiele uwagi publikacja poświęca charakterystyce wspomnianego aktu prawnego. Autorzy wyjaśniają przyczyny, dla których dokument określający ustrój Państwa nie uzyskał miana konstytucji, a ustawy zasadniczej. Ciekawe jest odniesienie się do aktu Sejmu Wielkiego z 3 maja 1791, który został nazwany „Ustawą rządową”, a nie konstytucją. Jak sugerują autorzy, służyć to miało, podobnie jak w przypadku Ustawy zasadniczej Państwa Miasta Watykan, zaakcentowaniu rangi owego aktu. Sama treść Ustawy, węższa zakresowo od treści konstytucji państw świeckich, pozwala na przyjęcie tezy o braku zasady konstytucjonalizmu w porządku prawnym Państwa. Po wtóre, autorzy formułują stwierdzenie, wedle którego Państwo Miasto Watykan jawi się jako monarchia elekcyjna, w której rządy absolutne sprawuje Biskup Rzymski, jako suweren Państwa. Dzierży on w swych rękach władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą. Brak możliwości istnienia partii politycznych czy parlamentu wyklucza Państwo Miasto Watykan z kręgu państw demokratycznych, a brak podległości papieża prawu kościelnemu nie daje możliwości usytuowania Państwa w orbicie monarchii konstytucyjnych.

W szerokim zakresie publikacja odnosi się do zagadnienia wyboru Biskupa Rzymskiego. Tak obszerną prezentację problematyki wakatu Stolicy Świętej można uzasadnić osobą papieża, który w regulacji prawnej sediswakancji i konklawe jawi się jako Głowa Kościoła. Ale nie można zapomnieć, iż równocześnie jest on zwierzchnikiem Państwa Miasta Watykan i procedura jego wyboru nierozzerwalnie łączy się z tematyką statusu ustrojowego Państwa. Wartą odnotowania jest wątpliwość, jaką zgłaszają autorzy w kwestii biernego prawa wyboru Biskupa Rzymu. Obecnie żadna norma prawna nie daje wprost odpowiedzi na pytanie, kto może zostać papieżem. Jedynym w tej mierze ograniczeniem jest konieczność posiadania sakry biskupiej, ale nie oznacza to, iż owej sakry elekt nie może otrzymać już po wyborze. I na tej podstawie autorzy dochodzą do przeświadczenia, iż wymogiem przy wyborze papieża może być zdolność elekta do przyjęcia święceń w stopniu episkopatu, którą to zdolność mają ochrzczeni mężczyźni podług kan. 1024 KPK. Pozostawiają natomiast bez odpowiedzi pytanie, czy ograniczeniem biernego prawa wyborczego jest konieczność posiadania święceń w stopniu co najmniej diakonatu oraz trwanie w celibacie. Jednakże na koniec przytaczają zasadę prawa kościelnego, wedle której wybór na papieża niweluje wszelkie zachodzące wadliwości święceń.

Przedstawiona książka, choć licząca zaledwie 112 stron, w tym 32 strony wstępu, jest ciekawą lekturą zarówno dla historyków prawa, konstytucjonalistów, jak i dla czytelników zainteresowanych niezwykłością więzów łączących Stolicę Apostolską i Państwo Miasto Watykan. Podkreślenia wymaga trud, jaki autorzy włożyli w przetłumaczenie tekstów normatywnych, stanowiących zasadniczą część publikacji. Jedyne w *Aneksie* kilka aktów prawnych zostało przejętych już w przekładzie na język polski, ale podstawowe dokumenty są efektem translacji autorów. Jak sami podkreślają, a co potwierdzają teksty załączonych do publikacji aktów normatywnych, przepisy statuujące ustrój Państwa Miasta Watykan, są niespójne stylistycznie i rozproszone w wielu aktach różnej rangi. Wydaje się jednak, że syntetyczne ujęcie prezentowanego zagadnienia „konstytucji” Watykanu wraz z przytoczeniem w języku polskim dokumentów prawnych składających się na ową „konstytucję”, zasługuje na uwagę i bliższe zapoznanie się z tematem. Warto wspomnieć, iż książka ta ukazała się nakładem Wydawnictwa Sejmowego i stanowi część serii, w ramach której zaprezentowano konstytucje poszczególnych państw. Idea zapoznawania czytelnika z rozwiązaniami konstytucyjnymi krajów europejskich (i nie tylko), z pewnością zasługuje na uznanie i kontynuowanie.